

Verslag regulier overleg NVPG met RWS/Leefomgeving/Bodem+ op 22 maart 2017

Aanwezigen:

RWS/Leefomgeving/Bodem+ [redacted] en [redacted]

NVPG [redacted]

1. Opening en vaststelling agenda

[redacted] zit het overleg voor en [redacted] zal zorgdragen voor het opstellen van het verslag. [redacted] geeft een toelichting op de aanwezigheid van [redacted]. Ondanks de schriftelijk verstrekte zienswijze van Rijkswaterstaat inzake het immobiliseren van afvalstoffen op de locatie van toepassing, wordt door nagenoeg alle Omgevingsdiensten ingestemd met het aanvoeren van afvalstoffen op de locatie van toepassing van immobilisaat. Omdat geen vertegenwoordiger van de immobilisatie zitting heeft in het bestuur van de NVPG is besloten dat [redacted] aan het overleg zal deelnemen.

2. Verslag van de vergadering van 14 september 2016

Op de inhoud van het verslag zijn geen opmerkingen. Jaap heeft de afzonderlijke actiepunten als agendapunten opgevoerd voor dit overleg. [redacted] heeft nog een aanvullende mededeling die betrekking heeft op agendapunt 10 in het verslag. [redacted] is inmiddels werkzaam bij het Ministerie van EZ. Hij heeft de functie aanvaard als afdelingshoofd Mijnbouw. [redacted] is aangesteld als afdelingshoofd van Bodem, Energie en Ondergrond van de directie Ruimte en Water van het Ministerie van I&M.

3. Doorontwikkeling “BoToVa” voor beoordeling reinigbaarheid

[redacted] deelt mee dat de doorontwikkeling van het programma voor de beoordeling reinigbaarheid grond geen sinecure is gebleken. Op dit moment loopt een testfase en wordt het programma (alleen ter vergelijking) binnen Bodem+ gebruikt. Uitzonderingen op de regel geven problemen bij de toetsingen/beoordelingen. Voorlopig zal het programma niet beschikbaar worden gesteld aan externe bedrijven. De wens is nog wel aanwezig om het softwareprogramma door te ontwikkelen. Het is echter niet zeker of de doorontwikkeling ook daadwerkelijk zal worden uitgevoerd. Enerzijds is dit afhankelijk van de daaraan verbonden kosten en anderzijds aan de beschikbare tijd binnen Bodem+. [redacted] zegt toe de NVPG op de hoogte te houden van de ontwikkelingen.

4. Voorgang onderzoek naar reinigingsmethoden voor verontreinigde grond met PFOS verbindingen.

█ geeft aan dat in het concept van Protocol 7510 de maximale acceptatiegrenzen van PCB's, per reinigingstechniek, zijn opgenomen conform het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP). Uit onderzoek is gebleken dat in het verleden nauwelijks overschrijdingen zijn vastgesteld in het gestorte residu van extractieve reiniging.

Voor de behandeling van de mogelijkheden voor reiniging van PFOS verbindingen heeft █ het opgestelde verslag ingebracht "Oriënterend onderzoek reiniging/bewerking verontreinigde grond met PFOS verbindingen. █ geeft een mondelinge toelichting op het verslag. Voor de uitvoering van het onderzoek zijn een aantal partijen bemonsterd die zijn opgeslagen op het bedrijfsterrein van NV Afvalzorg. De samengestelde mengmonsters zijn geanalyseerd op PFOS verbindingen. In tegenstelling tot de verwachting waren de meetwaarden van PFOS verbindingen laag. Deze bevindingen had █ al kortgesloten met █. Ook Bodem+ heeft dezelfde ervaringen bij de uitvoering van controle metingen. In vele gevallen worden in verontreinigde partijen grond concentraties gemeten rond de 10 µg/kg ds.

Het oriënterend onderzoek is vervolgens uitgevoerd met de beschikbare grond. Op basis van de bevindingen zou het uitgesloten zijn om bij de gangbare temperaturen van de thermische reinigingsinstallaties (tussen de 500 en 600 °C) PFOS verbindingen uit te dampen. PFOS verbindingen lossen beperkt op in water. Uit indicatieve proeven (laboratoriumschaal) is gebleken dat met extractieve reiniging een reinigingsrendement zou kunnen worden verkregen van circa 90%. Volledige verwijdering bij extractieve reiniging zal echter niet mogelijk zijn. Voor de branche is het van belang dat voor PFOS verbindingen normen worden vastgesteld voor zowel het hergebruik, maximale toegestane concentratie voor het storten van residu, normwaarde in (vormgegeven) bouwstoffen en een terugsaneerwaarde. Momenteel kan, vanwege het ontbreken van gegevens, alleen een voorspelling worden gegeven over de omvang van eventueel vrijkomende verontreinigde grond met PFOS verbindingen. Het is onvoldoende bekend of de verontreiniging met PFOS verbindingen zich beperkt tot de locatie Schiphol. █ heeft voor dit overleg informatie ingebracht over de vorming van een expertisecentrum PFAS. Naast enkele adviesbureaus hebben ook I&M, Bodem+, RIVM de OVAM en enkele gemeenten zitting in het projectteam. Het initiatief is genomen door verschillende gemeenten (o.a. Dordrecht in verband met uitstoot en lozingen van PFAS verbindingen door Chemours. Vooralsnog is de toxiciteit van PFAS niet voldoende bekend. In het projectteam zal aanvullend onderzoek hierna worden gedaan. Tevens is het de bedoeling dat aanbevelingen worden gedaan voor toekomstige normen. Mogelijk zal aan de hand van historische onderzoeken ook bij regulier bodemonderzoek de analyse van PFOS/PFAS verbindingen worden betrokken (oude oefenterreinen van de brandweer, vliegvelden e.d.). Een aantal leden van de NVPG (Grondreinigingscombinatie, Boskalis Environment) hebben het voornemen om reinigingsproeven in de praktijk uit te voeren. Daarnaast heeft B-CIS zich aangemeld voor onderzoek naar toepassing van PFOS verontreinigde grond als grondstof voor immobilisaat. Zodra meer duidelijkheid is over de uitvoering van de proefreinigingen op praktijkschaal, zal █ informeren.

5. Status van wijziging/aanpassing BRL SIKB 7500 en Protocol 7510

█ geeft een toelichting. Afgelopen februari heeft het SIKB een eerste aanzet gegeven voor aanpassing van Protocol 7510. De gewijzigde versie van het SIKB heeft voor █ als uitgangspunt gediend voor het opstellen van een nieuwe versie van het Protocol. Beide concept versies zijn ingebracht in de Sectie Grondstromen. Op verzoek van het SIKB hebben de leden van de Sectie Grondstromen zich beschikbaar gesteld als begeleidingscommissie. Bodem+ is hierin vertegenwoordigd door █ en █. Middels een commentaartabel hebben de meeste leden van de Begeleidingscommissie commentaar ingebracht. █ geeft een korte toelichting op de inhoud van de nieuwe versie en het ingebrachte commentaar.

Naar aanleiding van signalen door Bodem+ zal, voor het maken van onderscheid tussen reinigbaar residu en niet-reinigbaar residu de grenswaarden van zware metalen worden aangepast. Hierdoor wordt een grotere zekerheid verkregen dat bij extractieve reiniging ook daadwerkelijk reinigbaar residu vrijkomt. Uitzonderingen op deze regel zullen (ook niet op grond van ruimtegebrek) worden toegestaan. Daarnaast zal bij de uitwerking aandacht worden besteed aan wijze van controle op de voortgang van de biologische afbraak van organische verbindingen bij biologische reiniging van grond (in relatie met het percentage organische stof). De vertegenwoordigers van Bodem+ en Rijkswaterstaat hebben hun reactie al ingediend op de eerste concepten.

De recente problemen met de kwaliteitsbeoordeling van thermisch gereinigde grond hebben geleid tot een groot aantal reacties vanuit Rijkswaterstaat, waaronder Bodem+. Overleg zal nog volgen op welke wijze het ingebrachte commentaar kan worden verwerkt in de nieuwe versie. Doelstelling is dat de nieuwe versie van Protocol 7510 zal worden opgenomen in de wijziging van de Regeling bodemkwaliteit op 1 januari 2018. Hiervoor is het noodzakelijk dat de nieuwe versie aan de orde gesteld kan worden in de CCvD vergadering van juni 2017. Rijkswaterstaat/Bodem+ zullen worden geïnformeerd door haar vertegenwoordigers in de Begeleidingscommissie.

6. RWS Werkwijze voor in GWW-werken toepassing van Thermisch gereinigde grond (TGG)

Naar aanleiding van een interne Memo van Rijkswaterstaat █ hebben verschillende besprekingen plaatsgevonden over de problematiek die ontstaan is bij het toepassen van secundaire bouwstoffen (in het bijzonder Thermisch gereinigde grond/teerhoudend asfalt) in waterkeringen. Door recente ervaringen bij Rijkswaterstaat is twijfel gerezen over zowel de civieltechnische eigenschappen als de milieuhygiënische geschiktheid van thermisch gereinigde grond/teerhoudend asfalt. Vervolgens heeft Rijkswaterstaat intern besloten om Thermisch gereinigde grond/teerhoudend asfalt voorlopig niet toe te staan. Ook heeft de opstelling van Rijkswaterstaat geleid tot meerdere overleggen tussen ATM en █. █ geeft aan dat op dit moment, binnen Rijkswaterstaat, een inventarisatie plaatsvindt van de toepassingslocaties. Aangezien de eigenaar van een GWW werk aansprakelijk is en een zorgplicht heeft, zal op de locaties van toepassing onderzoek worden verricht (monitoring) op de gevolgen van de toepassing op de omgeving. Daarnaast zullen civieltechnisch gevoelige werken (toepassing in dijklichamen) ook op functionaliteit worden onderzocht. █ verzoekt █ of het mogelijk is een overzicht te verstrekken van locaties van toepassing. █ geeft eveneens een toelichting. Hij merkt op dat de afgelopen tijd intensief onderzoek wordt verricht om de uitloging van anionen sterk te beperken. Recente aanpassing in het proces hebben al geleid tot verbeteringen.

Een verdere reductie van de uitloging van de anionen vergt meer onderzoek en tijd. Daarnaast merkt [ ] op dat de afzet van thermisch gereinigde grond/ teerhoudend asfalt van ATM wordt verzorgd door Martens en van Oord. De informatie over de toepassingslocatie zal verstrekt moeten worden door Martens en van Oord. [ ] zal de vraag voorleggen aan het management van ATM en vervolgens zorgdragen voor een terugkoppeling. [ ] vult aan dat voor het begeleiden van de afzet van secundaire grond/bouwstoffen een nieuwe medewerker is aangetrokken. Per 1 mei 2017 zal [ ] in dienst treden van ATM. Hij zal worden aangesteld als manager secundaire grondstoffen. [ ] is momenteel werkzaam bij Rijkswaterstaat en is de afgelopen jaren nauw betrokken geweest bij de reiniging van teerhoudend asfalt.

7. Aanvoer van afvalstoffen naar toepassingslocatie en immobilisatie op de locatie van toepassing

[ ] geeft een toelichting. In juni 2016 heeft de NVPG deze problematiek bij Bodem+ en bij medewerkers van het Landelijk Afvalbeheersplan aan de orde gesteld. Overleg heeft plaatsgevonden met [ ] en [ ]. Op grond van verschillende artikelen in de Wet Milieubeheer zou het niet toegestaan zijn om afvalstoffen af te voeren naar een niet vergunde inrichting. De praktijk is echter anders. Met toestemming van Omgevingsdiensten (aan de hand van een goed omschreven werkplan van het immobilisatiebedrijf) worden op de locaties van toepassing minerale afvalstoffen aangevoerd als grondstof voor immobilisatie. Op de locatie van toepassing worden deze grondstoffen gemengd en aan het mengsel worden additieven/cement/water toegevoegd. Aan de toestemming zijn echter wel voorwaarden verbonden. Minerale afvalstoffen (grondstoffen) mogen in beperkte hoeveelheid op de locatie aanwezig zijn en ter plaatse van de opslag/menger moet vooraf en achteraf een bodemonderzoek worden verricht. [ ] geeft een verdere toelichting. Om meer duidelijkheid te verkrijgen over het standpunt of de motivatie van de Omgevingsdienst Midden en West Brabant heeft [ ], aan de hand van een uitvoerend project Tilburg (Cool Blue, uitgevoerd door het immobilisatiebedrijf B-CIS) om een toelichting verzocht. [ ] merkt op dat hij niet heeft verzocht om een handhavingsonderzoek uit te voeren, maar zijn verzoek alleen tot doel had om een verklaring te krijgen waarop de Omgevingsdienst haar standpunt heeft bepaald. [ ] heeft wel een gesprek gehad met [ ] en [ ], maar echter nog geen verklaring. [ ] geeft verder een toelichting op de werkwijze van B-CIS. Voorafgaande aan ieder werk wordt een uitgebreid Werkplan opgesteld en ter beoordeling voorgelegd aan de Omgevingsdienst. De grondstoffen (minerale afvalstoffen) worden, afhankelijk van de projectlocatie, aangevoerd van verschillende leveranciers. De aangevoerde grondstoffen zijn voorafgaande aan de productie gecontroleerd en voldoen aan de gestelde eisen van de BRL 9322. [ ] benadrukt dat deze wijze van werken ook door collega-bedrijven wordt gevolgd. Alle aangevoerde grondstoffen (minerale afvalstoffen) worden dagelijks vastgelegd en het immobilisatietuig wordt geproduceerd conform de vastgestelde receptuur. Bij ieder project wordt een vooronderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit en samenstelling van de minerale afvalstoffen (grondstoffen) en de benodigde doseringen van hulpstoffen. Naar de mening gebeurt er niet illegaals. Gerechtelijke uitspraken ondersteunen deze werkwijze. In de afgelopen ledenvergadering van de NVPG is dit onderwerp ook aan de orde geweest. De leden van de NVPG hechten er grote waarden aan om duidelijkheid te krijgen. Hierbij moet ook de opstelling van de Omgevingsdiensten worden betrokken. [ ] deelt mede dat hij deze problematiek nogmaals binnen de organisatie van Rijkswaterstaat de afdeling Afvalbeheer (opsteller van LAP3) aanhangig zal maken. Hij zal zorgdragen voor een terugkoppeling aan [ ].

8. Marktontwikkelingen en jaaroverzicht gereinigde/verwerkte hoeveelheden in het jaar 2016

█ heeft bij de stukken voor het overleg het overzicht gevoegd van de jaarlijks gereinigde/bewerkte hoeveelheden grond en/of minerale afvalstoffen. █ geeft een korte toelichting. Uit het overzicht blijkt dat de hoeveelheid gereinigde/verwerkte grond en/of minerale afvalstoffen in 2016 is toegenomen. De toename wordt grotendeels bepaald door de toename van geleverde immobilisaat. Gebleken is dat de eigenschappen/kwaliteit van het product "immobilisaat" steeds meer bekendheid heeft gekregen en daardoor de vraag voor toepassing is toegenomen. █ benadrukt dat hieruit niet de conclusie moet worden getrokken dat het aanbod van verontreinigde grond/minerale afvalstoffen in 2016 is toegenomen. Een niet onbelangrijk deel van de grondstoffen voor immobilisatie zijn afkomstig van oude voorraden en/of bestaande depots op diverse locaties in Nederland.

█ verstrekt het overzicht van gestorte hoeveelheden over de laatste 16 jaar. De hoeveelheden ongereinigde gestorte grond liggen de laatste 3 jaar op een relatief laag niveau (circa 50.000 ton). Het aandeel gestorte residu (in relatie met de totale hoeveelheid gestorte grond) bedraagt meer dan 90%. Naar de mening van █ trekt de markt voor storten van afvalstoffen echter aan. Door de vollast van de verbrandingsinstallaties (grotendeels gerealiseerd door import) worden lastig te verbranden stromen eerder geweigerd. De procedure voor het verkrijgen van een ontheffing voor storten is echter niet eenvoudig, zodat hieruit toch nog sturing plaatsvindt naar verwerking. █ deelt mee dat hij █ zal verzoeken om de gegevens van de NVPG aan te vullen en vervolgens weer een gezamenlijk persbericht op te stellen (planning mei-juni 2017).

9. Nieuwe ontwikkelingen normstelsel versus toepassing grond in Diepe Plassen

█ heeft dit onderwerp op de agenda geplaatst omdat bij de behandeling van het milieuhygiënisch toetsingskader voor grootschalige toepassing in diepe Plassen de ontsluitingsmethode voor zware metalen nadrukkelijk aan de orde is gesteld. De Stuurgroep (I&M, Rijkswaterstaat) adviseert om de "harde" ontsluitingsmethode met Koningswater te vervangen door een mildere destructie met HNO_3 . Hierbij moet echter wel de aantekening worden gemaakt dat de wijziging van de ontsluitingsmethode gevolgen heeft op de toetsingsnormen. De mildere destructie levert meer informatie op over het gedrag van de aanwezige zware metalen (mobiliteit) en de gevolgen voor de omgeving van toepassing. █ merkt op dat nog een lang traject doorlopen zal moeten worden om het huidige Normenhuis (inclusief de voorgeschreven destructiemethoden) aan te passen. Vooralsnog zal deze aanpassing beperkt blijven voor grond/baggerspecie die zal worden toegepast voor verondieping van voormalige zandwinputten. █ vult aan dat de gevolgen op het aanbod voor het reinigen van grond sterk afhankelijk zal zijn van de toekomstige normwaarden. Afgesproken wordt om de ontwikkelingen nauwgezet te blijven volgen.

10. Stand van zaken Omgevingswet (inpassen van het Besluit bodemkwaliteit)

█ geeft een toelichting. Momenteel werkt het Ministerie van I&M (ondersteund door Bodem+) aan de ombouw van de bodemwet- en regelgeving naar de Omgevingswet. De ontwerp-Wijzigingswet Bodem ligt inmiddels bij de RvS. Op dit moment wordt gewerkt aan het ontwerp-Wijzigingsbesluit Bodem waarin onder andere het Besluit bodemkwaliteit en BUS zullen opgaan. Planning is om het ontwerp-Wijzigingsbesluit Bodem in november 2017 ter internetconsultatie te publiceren. Ondanks het feit dat het geheel een omvangrijk document is, adviseert █ om voldoende tijd vrij te maken om het Ontwerpbesluit Bodem, binnen de NVPG, door te nemen en gebruik te maken van de mogelijkheid van inspraak. Van belang zijn met name de ombouw/inbouw van de regels van het Besluit bodemkwaliteit. De regels in het Besluit bodemkwaliteit voor Kwalibo en de milieuhygiënische verklaringen voor bouwstoffen worden vooralsnog niet omgezet. █ zal, indien voorhanden, informatie verstrekken over de voortgang. De NVPG zal zich beraden op welke wijze zij het Ontwerpbesluit Bodem in de vereniging zal behandelen.

11. Ontwikkelingen Bodem+ en I&M

█ deelt mede dat het afgelopen halfjaar een herorganisatie heeft plaatsgevonden binnen de bodemafdelingen van zowel het Ministerie van I&M als Rijkswaterstaat. Beleidsverantwoordelijkheid voor het dossier bodem valt inmiddels onder I&M-DGRW, afdeling Bodem, Energie en Ondergrond (afdelingshoofd █). Alle Bodem+ taken zullen vanaf 1 april 2017 ondergebracht zijn binnen Rijkswaterstaat, afdeling Bodem en Ondergrond (afdelingshoofd █). De huidige formatie van Bodem+ is afgelopen jaren afgenomen tot ca. 29 fte.

12. Rondvraag en vaststelling datum volgend overleg

Gelet op het tijdstip en de reeds behandelde agendapunten wordt er geen gebruik gemaakt van de rondvraag. █ sluit het overleg af onder dankzegging van de aanwezigen.

De volgende reguliere bijeenkomst is op woensdag 6 september 2017 (van 10.00 tot 12.00 uur), locatie Westraven te Utrecht.

Aktielijst overleg NVPG met Rijkswaterstaat/Leefomgeving/Bodem+

Agendapunt	Datum	Omschrijving	Uit te voeren door:	Urgentie *)
3	17-9-2015	Doorontwikkeling BoToVa voor beoordeling reinigbaarheid grond. Vrijgave BoToVa voor extern gebruik voor beoordeling reinigbaarheid grond		3
4	22-03-2017	Uitvoering van praktijkproeven voor de beoordeling reinigbaarheid grond verontreinigd met PFOS of PFAS (extractief/immobilisatie)	Leden NVPG	2
5	22-03-2017	Opstellen van een nieuw concept Protocol 7510. Hierbij rekening houdend met de ingebrachte punten van Rijkswaterstaat/Bodem+	SIKB/	2
6	22-03-2017	Inventarisatie locaties van toepassing (Rijkswaterstaat) van thermisch gereinigde grond/teerhoudend asfalt in verband met monitoring (Zorgplicht)	Rijkswaterstaat/ ATM ( )	2
7	22-03-2017	Juridische toetsing van de mogelijkheden voor immobilisatie op locatie van toepassing en aanvoer van verontreinigde grond/afvalstoffen naar toepassingslocatie in relatie met de opstelling van de Omgevingsdiensten.		2
8	22-03-2017	Opstellen overzicht gereinigde/bewerkte grond in hoeveelheden voor het jaar 2016		2

*) Urgentietoekenning 1 = spoed; 2 = op korte termijn, 3 = op lange termijn